

משרד החינוך
המינהל הפדגוגי
הפיקוח ליישום חוק זכויות התלמיד

שיפור הישגים לימודיים ומערכת תמיכה בית ספרית
סקירה: ליאת כהן

אחד האתגרים המרכזיים העומדים בפני בתי הספר בארץ ובעולם הוא העלאת רמת ההישגים הלימודיים של תלמידי בתי הספר. העלאת ההישגים הלימודיים מוגדר על ידי בתי ספר רבים כמטרה עיקרית בראש סולם העדיפויות הבית ספרית, אולם הגדרה זו אינה מספקת לבתי הספר את הכלים והשיטות להשגת מטרה זו. ההכרה כי הישגים לימודיים ניתן לשפר באמצעות התאמת הסביבה, שיטות הלימוד והתכנים אל הילד ואל תרבותו מחלחלת בשנים האחרונות אל מערכות החינוך בעולם כולו והצליחה להוביל לשיפור ההישגים הלימודיים במקומות הללו. בארצות הברית לדוגמה בעקבות מחקרים שהוכיחו כי הירידה בהישגים לימודיים חלה בעיקר עם המעבר לחטיבות הביניים ובבתי ספר הפועלים בשכונות העניות הופעלה תוכנית שסיפקה מערכת תומכת לתלמידים שאפשרה התמודדות עם דילמות הנובעות מהשונות הרבה ומריבוי התרבויות בכל בית ספר. באזורים הכפריים של קולומביה* הצליחו המורים להעלות את רמת ההישגים באמצעות הפיכת בתי הספר לרלוונטים עבור התלמידים לחייהם ולסגנון חייהם. בבתי הספר הללו תהליך הלמידה הוא דינמי ומותאם לצרכי התלמידים ומאפשר לתלמידים לא ללמוד בתקופת הקציר, לקבל הכשרה חקלאית ועוד. הצלחת בתי ספר ואחרים נובעת מהעובדה כי בתי הספר השכילו להפנות את תשומת הלב מהישגים לימודיים אל פיתוח ועיצוב דרכים ומסגרות לתמיכה בתלמידים לאורך כל שנות לימודיו. בתי ספר המאפשרים לתלמידיהם סביבה תומכת קושרים קשרים ויוצרים לתלמידיהם רשת של תמיכה על מנת להבטיח שלכל התלמידים תינתן סביבה תומכת מתחילת בית הספר ועד לסיומו- בכיתה יב'.

נראה כי הצלחת בתי ספר אלו להביא את תלמידיהם למיצוי מלוא הפוטנציאל הקיים בהם היא פועל יוצא של ההכרה בחשיבותה של 'מערכת תמיכה/תומכת' וההכרה בצורך בשילוב מספר דרכי פעולה וגורמים שונים ומגוונים כאמצעי להעלאת רמת ההישגים הלימודיים.

הניסיון מלמד כי בתי ספר המכירים בחשיבות תפקידם כדואגים לילדים וכאחראים על החיבור בין הילדים למבוגרים, בין ילדים למשפחות ומוסדות חברתיים אחרים הצליחו ביצירת השינוי שהוביל לשיפור רמת ההישגים הלימודיים של תלמידיהם.

(דוגמאות נוספות מכל העולם ניתן למצוא בדו"ח של יוניסקף)

מרכיבים של סביבה תומכת/מערכת תמיכה

בתי ספר המשמשים כמערכת תמיכה לתלמידיהם פועלים מתוך הכרה כי קיימים גורמים הנמצאים בשליטתו של המורה ושל בית הספר והם בעלי השפעה על שיפור רמת ההישגים הבית ספרית. בבתי ספר אלו מרכיבים שונים ושילובם יחדו בתוך בית הספר מאפשר פיתוח של סביבה שבה ניתנת ההזדמנות לכל תלמיד לשפר את הישגיו הלימודיים:

- בית הספר מוגן ומאורגן
- בית הספר בטוח ללמידה
- בית הספר מעודד יצירתיות
- בית ספר המעודד שיתוף פעולה
- התרבות הבית ספרית מעודדת ומטפחת מצוינות של תלמידים ושל צוות המורים.
- בית הספר מפנה זמן בתכנון היומי המספיק ללמידה
- מורים מלאי ידע והתלהבות
- בבית הספר מורים ותלמידים פועלים יחד מתוך דאגה אמיתית הקרבה ועבודה קשה.
- תלמידי בית הספר זוכים לתשומת לב, סבלנות ותמיכה בבית ובבית הספר.

משרד החינוך
המינהל הפדגוגי
הפיקוח ליישום חוק זכויות התלמיד

תוכניות מניעה כחלק ממערכת תמיכה בית ספרית

בתי הספר נדרשים לשלב תוכניות מניעה בצורה מושכלת בסדר היום הבית ספרי ובמקביל לתוכנית הלימודים. תוכניות המניעה יכולות לשמש בבתי הספר כלי/אמצעי להבניית רשת התמיכה אולם חשוב לזכור כי על בתי הספר לבחון אילו תוכניות מניעה מצליחות להשיג את מטרתן ואילו לא על מנת לבחור את דרכי הפעולה והשיטות המתאימות לצרכי בית הספר ולבטל אחרות.

מהכוח אל הפועל

הפיכת בית הספר למערכת תמיכה אינה משימה קלה והיא דורשת פיתוח של אסטרטגיה יעילה המתואמת לצרכי כל תלמיד, כמו גם פיתוח דרכים וכלים לשילוב האסטרטגיה בחיי היומיום במסגרת תוכנית הלימודים הבית ספרית. הכרה בחשיבות מערכות התמיכה כגורם להצלחה בלימודים מחייבת שילוב של גורמים שונים ורבים בקהילה, על מנת שכל ילד יוכל לדבר עם מישהו כאשר הוא זקוק לכך.